

máske standse et øjeblik for at se, om den kan lære noget. Máske er vi et billede i forkortning på det, der skal til at ske over lidt længere tid andre steder i de kommende år, máske er det værd et øjeblik at zoom ind i ruden.

Derinde taler en politiker om ressourcerne og de frie markeder. Han svarer på spørgsmål fra en studievært. Læerne bevæger sig, og af de indsatte billeder og diagrammer kan man forstå, at det drejer sig om landets situation og om krisen i finanssektoren. Man får klip af de to hovedbankers facader, og man er med helikopter ude på fiskefelterne, men selv om man skruer op, kan man kun forstå spørgsmålene, ikke svarene. Det viser sig også at være helt ligegyldigt, ord rækker ikke længere, og man har alligevel hørt så meget i den sidste tid, uden at det har gjort nogen forskel. Desuden er alle klar over det rigtige svar: Havet læser ikke aviserne og ser ikke fjernsyn. Naturen følger ikke med i politiske debatter, og den kan ikke længere overbevise med økonomiske argumenter. Vi er igen på naturens gyngende grund, nu handler det igen om levende organismer og om at overleve med så mange sanser i behold som muligt.

Máske har vi endda et godt udgangspunkt i forhold til andre, der ikke har opdaget det endnu. Det er så kort tid siden, balancerne i naturen var vores hverdag, og det var afgørende for overlevelsen at vide, hvor meget naturen kunne bære og genopbygge. Ingen kunne finde på at rydde et helt fuglefjeld eller tage alle æggene på en klippehylde, selv om det var fristende, når man nu alligevel var der efter at have udsat sig for besvær og fare. Erfaring og udvælgelse var det vigtigste. På samme måde var samarbejdet livsnødvendigt, smukkeste som figur i jagten på grindehvaler og fordelingen af fangsten bagefter. Det er tankevækkende, at verdens storbykultur, som har lært os alt det, vi nu ved om markeder, profiler, uger og kreative bogføringer, stadig tropper op med sine filmhold og protesterer mod at se blod under åben himmel og kræver, at denne ligelige og gennem århundreder nøje afbalancerede indhøstning fra havet skal standse. De, der sentimentalt mener, at naturen bør gemmes væk, bor i højhuset ved siden af dem, der behårdt fortæller os, at markedet er alt.

Vi er ikke så langt fra gammel erfaring, at den ikke kan genvindes. Og hvad angår at bevare sine fulde sanser, så må vi igen skuffe markedet. Hver eneste dag ser vi eksempler på, at det er helt andre ting, det drejer sig om. Tager vi det skabende arbejde som eksempel, så er der ingenting hos os, der kan betale sig, ingen bog kan skrives, intet skuespil sættes op, ingen koncert kan afholdes, hvis man ikke bygger på ulønnet eller direkte tabsgivende arbejde uden for ethvert marked. Vi har kun lysten og følelsernes nødvendighed at holde os til.

Alligevel udkom der sidste år omkring 130 bøger, oprindelige og oversatte, omkring en fjerdedel original færøsk litteratur. Vi har en billedkunst, som skaber opmærksomhed også i andre lande, ny musik komponeres dagligt, blandt andet skrives der nu partiturmusik direkte til det færøske symfoniorkester. Ved siden af dette orkester findes et kammerorkester, 10 hornorkester, 15 sangkor, en snes organiserede rytmiske orkestre foruden de mange uorganiserede, der samler sig og opløser sig igen i forbindelse med koncerter og pladeindspilninger. Hertil kommer rækken af de traditionelle kvad- og danseforeninger og skuespilforeningerne rundt omkring på øerne. Vi er en landsby i verden, alt i alt ikke mere end 47.000 mennesker, men hvor i verden finder man en landsby, der kan opregne sådanne tal og påvise en sådan aktivitet?

Vi bliver altså nødt til at fortælle markedet, at i en flydende verden er hjemfølelse den vigtigste kraft af alle. Selvfølelse eller identitet er et produkt, der overskrider alle grænser og alle markeder, ja selv den sunde fornuft. Menneskelig

TEGNING PER MARQUARD OTZEN

nærhed er ikke noget man kan tage lån hjem på, hengivenhed og almindelig hjælpsomhed er vanskelige at indføre i det samlede nationalprodukt. Alligevel findes de som overvældende produktive kræfter, og når de ikke kan opføres i nogen oversigt, er det alene de internationale værdiangivelser fejle.

Samtidig med disse erfaringer har vi fået ny viden. Fra blindgyderne har vi også set de nye veje, og når vi så stædigt har kunnet bide os fast i klipperne, kan vi vel også hugge os igennem de midlertidige bjerge af gæld. Vi vil igen opdage, at småt er smukt, og med den nye tekniks computere, som bliver hurtigere og menneskeligere for hver dag, vil vi kunne gå fra den dyre højteknologi til den billigere nærtteknologi og omsider forlade den blinde kvantitet til gengæld for kvaliteten i det, vi producerer. Selv om Babylons floder også løber her forbi, bor vi stadig midt i et af verdens reneste have med ubegribeligt mange milliarder tons næringsrige strømme, der er fuldstændig ligeglade med de aktuelle markedspriser, fordi de har vigtigere ting for. Elektronikken kan en dag om ikke så lang tid lære os at finde og forstå havets egne betingelser, og i et fornyet fællesskab vil vi ud af den naturlige tilvækst kunne hente fangsten ind og give den en respektfuld behandling i små og effektive enheder på land. Derfra vil de digitale maskiner igen begynde at blinke og føle eller siden finde direkte veje uden om de internationale giganters markeder.

Så måske skal vi ikke tage eksperternes råd alt for tungt og huske på, at de ikke er her for at hjælpe os med at overleve. De har den bundne opgave, at sikre deres opdragsgivers interesse og begrænse deres tab. I er fortalte, I er på vej mod kaos, siger de. Men de er selv kommet i skred, når de et så lille sted som her har fået travlt med at overføre den private gæld til offentlige kasser, først lokale, siden de statslige. Man fortæller os med god ret, at vi har været for grådige i de kreditfede år, og at vi skulle have sagt nej til alle de fristende tilbud, men vi forstår nu, at de har ikke selv været alt for kloge, og vores tab er rene pebernødder mod det, der sker i banker og forsikringselskaber andre steder for tiden.

Man kan give os gode råd, man kan skære væk og sænke omkostninger og effektivisere, så der kan blive mere til vores længere. Alligevel ser vi kaos udvikle sig også hos dem, der tilsyneladende ved, hvordan det hele skal gøres. Vi lytter pænt til dem, der nu skal sætte betingelserne for det, man kalder genoprettelsen, men der er ingen, der rigtigt tror på dem. På dette fjerne sted har vi et andet øre, der er vant til at lytte til havet og vindene. Sneglenes store konkylier i strandkanten tager aldrig fejl, og måske skal vi nu søge ly på dybere vand, sådan som de gør. Helt derude, hvor man kan høre, at ikke bare havet og naturen, men

hele universet har et bølgeslag. Derude kan vi høre, at der er grænser for, hvor meget det effektive menneske kan tillade sig. At kaos måske er det bølgeslag, der skal til for at finde en ny sammenhæng og en ny balance. Vi kan høre, at naturen forholder sig til økonomiske beregninger på samme måde som mangfoldigheden til det enfoldige.

Overalt og hele tiden ser vi denne mangfoldighed omkring os, men vi bliver ved med at fremskrive med hele tal, og så selv om vi nu har maskiner, der kan beregne dimensionerne i mellemrummet mellem tallene med mange decimaler. Elektronikens vidunder har givet os billeder af de kaotiske mønstre og sendt os ud på den utrolige rejse gennem finere og finere skalaer ind i søhestenes dal, hvor alle enkeltheder samtidig er et nyt billede af helheden. Sommerfuglens vingelag, der ændrer meteorologernes forudsigelser, sneglens vandring langt stranden for at bevise, at den engelske kyst er uendelig lang. De hurtige computere har vist, at uregelmæssigheden er naturens vigtigste regel for kontinuitet, og at der bag ved sammenbruddet udløses nye energier og nye mønstre.

Det er gennem disse mønstre af et rigt og bølgende kaos og gennem billederne af fraktalernes skønhed, vi hører en ny tids håb og fortrøstning. Det lyser som det våde suk, der går med bølgeslaget gennem surandens tang, og det er svært at fange i den hvide støj fra alverdens programflader. Men det fortæller os, at den bebudede fortabelse måske kun er et varsel om magtens afmontering og spredning ud i tusindvis af producerende enheder over hele kloden. Med det lille tælleværk kan vi måske en dag komme i direkte og øjeblikkelig forbindelse med hinanden tværs henover havene og kontinenterne og tværs igennem magthavernes glashuse.

Afskrevet og saneret for illusioner kan man måske endda bruge Færøerne som en slags forbillede for verden. Små selvstændige organismer, som med hver sin rytme bevæger sig ind i fælles mønstre, ofte skiftende, ofte i nye retninger og større kombinationer, der kan opsamle viden og fordele den igen, alt baseret på den ukuelige realitet, at vores planet er et økologisk system, der hvert øjeblik får tilført en uendelig energi ude fra rummet.

Samtidig den menneskelige gudheds ukuelige realitet. I et lille samfund kender vi bedre end andre sladder, jalousi, onskabsfuldheden, alt det som med et godt ord kaldes smålighed. Alligevel er hjælpsomheden og omsorgen det fundament, som holder alting sammen og derfor ikke behøver at nævnes. Det ligger helt af sig selv bag ved både vreden og de øjeblikkelige bekymringer og tilhører et gammelt fællesskab, som stadig er dagens virkelighed. Og hvis ikke de internationale udlånere, nu hvor chancen er der, med magt gør os til råvareleverandører af fisk og folkelore eller muligvis olie, vil vi gerne finde os i en lavere levefod for at bevare vore medfødte generøsitet. Der venter os en lang og svedig kamp, hvis vi igen skal forbinde værder med arbejde og hjertebanken og ikke med transaktioner og spekulationer. Men vi har før været vant til at kæmpe. Vi ved, at kærlighed kræver en særlig sved.

Dråberne er dryppet af pelsene, vinden fra havet har lagt sig, og solen er gået ned, fortumlet og i laser. Vi står forslåede og pantsatte på en ensom strand midt i havet og ser, at natten kommer, som den plejer, som om ingenting var sket. Havet lyser og græslandet bliver hvidt. Færene har lagt sig mellem stene, et øje fuldt af stjerner lukker sig halvt op. I stilheden kan man høre dem tygge med en lyd, der kommer fra et uendeligt rum. Det er, som om konkylierne er vendt tilbage for at lytte med.

-Fra et hus med åbne døre. Brudstykker fra udkanternes verden. Nordvesten 1993. Er udkommet.